

Историята на базиликата в крепостта „Вратица“

Раннохристиянската базилика се намира в крепостта „Вратица“, в местността „Градище“, в прохода „Вратцата“, югозападно от гр. Враца в посока с. Згориград.

Крепостта е тракийска, антична, късноантична и средновековна. Има предположения, че тук е била столицата на тракийското племе „Трибали“. Доказано е, че е имало тракийско селище и крепост, която е преграждала входа към цялата згориградска долина, като при нападение я е превръщала в защитено място за цялото население, живеещо извън нея. Още тогава е оценено мястото.

В следващите векове римляни, византийци и българи са го доизграждали и надграждали, издигали са допълнителни помощни укрепления и крепости, за да става крепостта все по-непревземаема.

По вемето на византийския император Юстиниан (527-565) са възобновявани голям брой стари крепости и построявани на нови. Има голяма вероятност описаната от придворния историк на император Юстиниан – Прокопий Кесарийски крепост Валве, да е именно укреплението при Враца.

Намерените артефакти в крепостта и най-вече разкритата наскоро раннохристиянска базилика, дава основание да се твърди, че античното селище, създадено, за да държи под контрол подстъпите към медните мини във Врачанския балкан, прераства в крепост именно по времето на император Юстиниан. Изграждането на храма свидетелства и, че тази крепост не е имала само военно предназначение. Селището е играело важна роля в духовния живот на северозападните територии на Балканския полуостров, включени в рамките на Ранна Византия.

Построяването на църквата вероятно е свързано с утвърждаването на християнството в земите на тракийското племе трибали.

През Българското средновековие проходът Вратцата и местността Градище са укрепени със сложна система от отбранителни съоръжения. Значимостта на средновековния град Враца се определя от каменен надпис от XIII в. В него за първи път се споменава името Вратица. Надписът дава възможност да се разбере, че в района на крепостта при Вратцата е бил изграден царски манастир още по времето на цар Асен I (1187-1196), че този манастир при друг владетел от Асеновата династия – най-вероятно при Михаил II Асен, е бил богато надарен, което показва важната роля на тукашната крепост в политическия живот на Втората българска държава.

Има голяма вероятност раннохристиянската базилика от VI в. да е била преизградена през средновековието, като е изпълнявала функцията на главен храм в споменатия Царски манастир.

Раннохристиянската базилика е открита през археологически сезон 2010 г. от екип с ръководител Нарцис Торбов – археолог от Регионален исторически музей гр. Враца.

Раннохристиянската църква е еднокорабна, едноапсидна и с размери – дължината на наоса (без апсидата) е 6,35 м, а ширината е около 6 м. Апсидата отвън е петстенна (с дължина на всяка стена 2.20 м), отвътре е полукръгла (с приблизителен диаметър 4.50 м), запазена е на височина над 1,50 м. Стените на църквата са изградени от добре одялани варовикови камъни и пясъчник, споени с бял варов разтвор. Дебелината на зида е 1-1.25

м.

Според археолозите, не може да бъде разкрито външното лице на северната стена на църквата поради обстоятелството, че през Средновековието непосредствено до нея е изграден зид и нейното разкриване би довело до разрушаването му. В западна посока тя е демонтирана – камъните са взети и използвани за по-късни градежи. Основите на южната стена на храма, поради голямата денвация и ерозията на терена, са запазени е само в субструкция.

Въз основа на намерените археологически материали – монети, накити и керамика, може да се предположи, че църквата е изградена през VI в., по времето на император Юстиниан I.

Разрушена е при заселването на славяните на Балканския полуостров. През средновековието върху нея са издигнати други постройки, част от които са рухнали по време на османския период и от ерозията на планинския склон.

Източници:

1. В.Иванова. Два надписа от Асеновци – Батошевският и Врачанският, ИАИ, 15, 1946 г., 114-145
2. Нарцис Торбов, Александра Петрова – Проучване на антична и средновековна крепост в м. Градище край прохода Вратцата, АОР 2010, БАН, София, 2011 г., 292-293

